

KÜTAHYA'DA GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DOĞUM ÂDETLERİ: BİR GELENEK OLARAK DOĞU YATAĞI*

Münire BAYSAN²

Öz

Aile ve toplum açısından büyük bir öneme sahip olan doğum, hayatın geçiş evrelerinden ilkinin oluşturur. Aileye yeni bir bireyin katılmasının verdiği sevinç, heyecan, ona gelecek olan zarardan korkma, kaçınma beraberinde pek çok ritüeli de birlikte getirmektedir. Anadolu'nun farklı bölgelerinde doğum öncesi, sırası ve sonrasına dair uygulamalar bulunmaktadır. Eski bir Anadolu şehri olan Kütahya'da da doğuma dair pek çok pratik halen uygulanmaktadır.

Çalışmanın amacı teknolojik gelişmelere ve modernleşmeye rağmen geleneksel dokusuna dair unsurları korumaya çalışan şehrin doğuma dair pratiklerini ve bu pratikler içerisinde önemli bir yeri olan doğu yatağına dair uygulamaları, yaşatıldığı bağlam içerisinde kayıt altına almaktır.

Bu çalışma, Dumlupınar Üniversitesi Bilimsel Araştırma Merkezi (BAP) tarafından desteklenen "Geçmişten Günümüze Kütahya'nın Doğum-Düğün ve Ölüm Âdetleri" adlı proje kapsamında yapılmıştır. Karşılıklı görüşme ve gözlem yönteminin kullanıldığı çalışmada şehrin merkezinde yaşayan ve halkın "yerli" tabiri ile ifade ettiği aile büyüklerinin bilgisine başvurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Doğum, Doğu Yatağı, Âdet, Kütahya.

BIRTH CUSTOMS FROM PAST TO THE PRESENT IN KÜTAHYA: BIRTH BED AS A TRADITION

Abstract

Having a great importance in terms of family and society, birth is the first of the transition stages of life. The joy of joining a new individual to the family, excitement, fear and avoidance of harm bring about many rituals. There are practices before, during and after birth in different regions of Anatolia. In Kütahya, an ancient Anatolian city, many practices regarding birth are still being practiced.

The aim of the study is to record the birth practices of the city, which tries to preserve the elements of its traditional texture despite technological developments and modernization, and the practices of the birth bed, which has an important place in these practices, in the context in which it is kept alive.

This study was carried out within the scope of the project named "Birth-Wedding and Death Customs of Kütahya from Past to Present" supported by Dumlupınar University Scientific Research Center (BAP). In the study in which interview and observation method was used, the knowledge of families living in the city center and referred by the public as "native" was used.

Keywords: Birth, Birth Bed, Custom, Kütahya.

* Bu çalışma Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Bilimsel Araştırma Merkezi (BAP) tarafından "Geçmişten Günümüze Kütahya'nın Doğum-Düğün ve Ölüm Âdetleri" adlı proje kapsamında hazırlanmıştır.

² Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen –Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Halk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, ORCID 0000-0001-6167-7793, munire.baysan@dpu.edu.tr

Başvuru Tarihi (Received): 19.03.2020 **Kabul Tarihi** (Accepted): 27.03.2020

Giriş

Halk kültürü bir milletin milli değerlerinin özüdür, halkın dil, kültür, duygu, düşünce ve beğenisi neticesinde oluşmuş, asırların süzgecinden geçerek şekillenmiş ve günümüzdeki halini almıştır (Artun, 2006: 297). Halk kültürü milletleri diğer toplumlardan ayıran temel unsurları içerisinde barındırır ve sahip olduğu değerler ile bulunduğu toplumu diğerlerinden farklı kılar. Halk kültürüne dair unsurlar küreselleşme ve modernleşme ile beraber yeni bir değişim süreci içerisine girmiştir. Küreselleşme tesiri ile yabancı kaynaklardan da beslenmeye başlamıştır (Artun, 2004: 65). Halk kültürüne dair unsurların küreselleşme ve yabancı kaynaklardan beslenerek hızlı değişim süreci içerisine girmesi bu değerlerin bir an evvel “kaybolmadan kaydetmek ve bitmeden derlemek” (Ekici, 2007: 36) amacı ile kayıt altına alınması zaruri hale gelmiştir.

Hayatın geçiş evrelerine dair pratik ve uygulamalar halk kültürü açısından büyük öneme sahiptir. Bu evrelerden ilki insan hayatının başlangıcı olan ve soyun idamesini sağlayan yeni bireylerin aileye katılması anlamına gelen doğumdur (Taş, 2002: 59). Doğum zamanı hayat ile ölüm, var ya da yok olma, hayır ile şer arasında mücadele gerçekleşir. Bu mücadelede olumsuzlukların önüne geçmek anneyi ve bebeği korumak amacı ile bir takım uyulması gereken kurallar oluşur (Araz, 1995: 90; Kadirzade, 2005: 28).

Somut Olmayan Kültür değerleri arasında olan ve halk kültürünün zengin örneklerini içerisinde barındıran bu uygulamaların kökenini İslamiyet öncesi döneme kadar götürmek mümkündür. Eski bir Anadolu şehri olan ve tarih boyunca pek çok medeniyete ev sahipliği yapan aynı zamanda o medeniyetlerin kültür kalıntılarını bünyesinde barındıran Kütahya, sahip olduğu kültürel dokuyu korumaya çalışmaktadır. Germiyanolu beyliğinin merkezi olan şehir Osmanlı Devleti zamanında da sancak merkezliği gibi önemli bir vazifeyi üstlenmiştir (Kütahya Ansiklopedisi, 2001: 8). Saraya ait unsurlar şehrin kültürel yapısına şekil vermiştir. Yaşanan toplumsal olaylar saray protokolü gibi belirli kurallara bağlanarak geçmişten günümüze uzanan zevk süzgecinden geçerek vakarlı bir tören silsilesine dönüşmüştür (Kütahya Ansiklopedisi, 1999: 166).

Çalışmaya konu olan doğum âdetleri şehrin merkezinde yaşayan ve geleneğin yaşatıcıları olan kaynak kişiler ile karşılıklı görüşme ve gözlem yöntemi neticesinde elde edilmiş verilerden oluşturulmuştur. Çalışma doğum öncesi, doğum esnası, doğum sonrası ve bu süreçte yörede nazara karşı söylenen tekerlemeler, deyimler, atasözleri ve temenni içeren sözler ve ninnilerin yer aldığı bölüm ile sonuç kısmından oluşmaktadır.

1. Doğum Öncesi

1.1.Hamile Kalmak İçin Yapılan Uygulamalar

Gelinin gittiği yerde saygınlık kazanması göze girmesi, toplumsal itibarının artması ve en doğal hakkı olan annelik duygusunu yaşayabilmesi için gebe kalabilmesi ve çocuk doğurması gerekir. Kadının toplum nezdinde itibarını sağlayan çocuk aksi durumda da itibar kaybedip horlanmasına, küçümsenmesine neden olmaktadır (Örnek, 1995: 132). Ailelerin çocuk sahibi olabilmesi, hem gelinin hem de kocasının toplumsal itibarı ve soylarının devamı için büyük önem arz eder. Çocuk sahibi olma noktasında sıkıntı yaşayan gelinlerin özellikle tıbbi olanakların bu denli gelişmediği eski dönemlerde yaptıkları bazı pratikler vardır.

Bel çekme ocaklarında kadınların beli çektirilir ve bel bölgesi sabun ile yumurta karıştırılarak sarılır. Kaplıcalarda uygulanan bu yöntemden sonra kişinin belini sıcak tutması gerekmektedir.

Beline havan çekilir (KK. 1,9).

Türbe ziyaretleri sıkça yapılır. Bunlar içerisinde en fazla Paşam Sultan Türbesine gidilir, dua edip adakta bulunulur. Bu ziyaret sonrasında evlat sahibi olan aileler doğan evlatları kız ise Nuriye, erkek ise Nuri ya da Nurettin ismini koyarlar. Dönenler Camii içerisinde yer alan kuyudan su içilir.

Bu suyun hangi amaçla içilirse o doğrultuda içen kişiye şifa verdiğine inanılır. Türbe ziyaretlerine gidilerek orada bulunan ağaçlara bezden bebekler bağlanır (KK. 1,2,3,4,5,8,10).

Çeşitli otların karıştırılması ile elde edilen bitkisel ilaçlar kadının rahmine yerleştirilir (KK. 1).

Hacca gideceklere dua ettirilir ve deve gibi yüklü olması için oradan deve eti getirtilir (KK. 2,3).

Çocuk sahibi olmak isteyen çiftlerin sadaka vermesi, fakirlere yardım etmesi neticesinde de çocuk sahibi olacaklarına inanılır (KK. 3,10).

1.2. Aşerme

Gebeliğin belli bir döneminde gebe kadınlarda görülen canının bazı gıdaları istemesi hali ve inancıdır (Boratav, 2013: 196; Kalafat, 2012: 381). Yörede aşermeye umma da denilmektedir (KK. 1,4,6,7).

Hamile kadının canı neyi istiyorsa o yapıp yedirilmelidir. Yedirilmediği takdirde vücudunda lekeler çıkacağına hatta bebeğin eksik veya sakat doğacağına inanılır (KK. 1,2,4,6,7).

Canı mevsimsiz bir gıda isterse avuç içini yalaması gerekir (KK. 10).

Aşeren kadın, canının istediği yiyeceği yiyemezse göğüsleri şişer. Göğsüne bulaşık süngeri sürülür (KK. 9,10).

1.3. Cinsiyet Belirleme

Eski dönemlerde cinsiyetin öğrenilmesi ancak bebeğin doğması ile mümkündür. Ataerkil bir yapıya sahip olan toplumumuzda erkek evlada kız evlattan daha fazla önem verilmektedir. Erkek evlat sahibi olmak toplum içerisinde itibarı arttıran unsurlardandır. Hamile kadın ve yakın çevresi hamilelik sürecini hem eğlenceli kılmak hem de bebek hazırlıklarını bu doğrultuda yapmak için cinsiyet tahminine dair bazı pratiklere başvurur.

Annenin oturacağı kanepelerden birinin altına ya da minderlerden birinin altına makas diğerinkine de bıçak koyulur. Hamile kadın bıçağın üstüne oturursa erkek çocuk, makasın üstüne oturursa kız çocuk doğuracağına inanılır (KK. 1,2,3,4,5).

Tavuk kursağı tavana atılır, yapışırsa bebek kız, yapışmazsa erkektir (KK. 8).

Hamile kadının karnı sivri olursa bebek erkek, yuvarlak ve yayvan olursa kızdır. Annenin hamileliği esnasında cildinde lekelenmeler fazla ise bebeğin kız olduğu ve annenin güzelliğini aldığına inanılır (KK. 1,2,4,5,8,9).

Hamile kadından ellerini göstermesi istenir. Avuçları yukarı bakıyorsa bebeğin erkek, aşağıya bakıyorsa kız olacağına inanılır (KK. 3,9,10).

Hamilenin aşerme taleplerine göre cinsiyet tahmininde bulunulur. Eğer canı tatlı ve et türünden gıdalar istiyorsa bebek erkek, ekşi gıdalar istiyorsa bebek kız olacaktır (KK. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10).

Hamile kadının yüzüğü bir ipe takılır karnının üzerinde sallandırılır. Daire çizerek sallanırsa kız, düz gelip giderse bebeğin cinsiyetinin erkek olacağına inanılır (KK. 2,8).

1.4. Hamilelik Dönemi Zararlardan Kaçınma ve Korunmaları

Hamile kadını ve doğacak olan bebeği birtakım zararlardan korumak ve ona istenilen nitelikleri kazandırmak için gebelik esnasında uyulması gereken kurallar, dinsel ve büyüsel uygulamalar mevcuttur (Örnek, 200: 105). Bu uygulamalar yapıldığı takdirde bebeğin eksiksiz, eli ayağı düz, akıllı yerinde, fiziksel yapısının güzel, huyunun sakın olacağına, hamile kadının ise bu süreci sağlıklı atlatacağına inanılır.

Bebek sakin fitratlı olsun diye bebeğe Kur'an-ı Kerim dinletilir, fakirlere sadaka dağıtılır. Bebeğin fiziki açıdan güzel olması için Yusuf suresi sık sık okunur, gamzeli olması için bol bol ayva tüketirler (KK. 4,6).

Anne adayı ikram edilen her şeyi yemez. Eğer yediği gıdaların içine haram lokma karışırsa bu bebeğin huyuna yansır. Hamile kadın çingenenin verdiği bir şeyi yerse bebek arsız, haram lokma yerse hırsız olur inancı mevcuttur (KK. 3,9,10).

Anne adayı, cenaze evine taziye ziyaretine gitmez. Gittiği takdirde bebeğin ölü benizli ve suskun olacağına inanılır. Oradan getirilen helva, pide gibi ikramlıklar hamile kadına yedirilmez (KK. 2,9,10).

Hamile kadının, başkasını kınaması neticesinde de beğenilmeyen aynı davranışlar doğacak çocuğa da yansır. Bu sebeple kimse küçük görülmez ve kimseye hor bakılmaz (KK. 1,2,3,4,8,9,10).

Bebeğin kaba ve çirkin görünümlü olmaması için ayı, öküz gibi hayvanlara bakılmaz, cildinde leke olmaması için ciğer yenmez, gül koklanmaz (KK. 2).

Bebeğin sümüklü olmaması için hamile kadına işkembe ve kelle eti, balık ağızlı ve baygın bakışlı olmaması için balıketi yedirilmez (KK. 9,10).

Bebeğin doğduğunda vücudunda leke olmaması için ciğer, nar, çilek gibi gıdaların tüketiminde hamilelik sürecinde uzak durulur (KK. 5,6,9).

Bebeğin ömrünün uzun olması için saç kestirilmez, yalan söylenmez ve dedikodu yapılmaz (KK. 8,9,10).

Bedensel ve ruhsal açıdan sevilen kişinin yüzüne bakılırsa çocuğun ona benzeyeceğine inanılır. Çocuk dinine bağlı olsun diye her yemeğe besmeleyle başlanır (KK. 3,4,7,10).

Hamilelik boyunca karın bölgesi erkeklerden saklanır. Erkekler hamile kadının karnını görürse doğum zorlu geçer (KK. 1,3,6,7).

Çocuğu olmayan kadınlar ile görüşülmez, görüşüldüğü takdirde nazar degeceğine ve aksiliklerin yaşanacağına inanılır (KK. 9,10).

Günümüzde yaşanan hamilelik süreçlerine bakıldığında kaçınma ve yasaklar bilimsel verilerin yaygınlaşması ve teknolojik imkânların sağladığı olanaklar sayesinde azalmıştır.

1.5. Doğum Öncesi Hazırlıkları

Doğumdan önce bebeğin kıyafeti, battaniyesi, yatağı, bezi gibi temel ihtiyaçlar hazırlanır. Bu vazifenin ağırlığı anneannededir. Anneanne kızının ilk çocuğu için gerekli pek çok hazırlığı yapar ve tüm bunları doğu yatağı yapılmadan önce ya da yapımı esnasından kızının evine götürür. Kütahya'da bebek doğmadan yapılan hazırlıklara "bebek çeyizi" denir. Bebek çeyizi gelin çeyizi gibi özenle hazırlanır ve eş dost tarafından bakılmaya gidilir.

Anneanne hem doğacak torununun beşiğini, kıyafetlerini, battaniyesini, patikleri, kundakları, kışlık yelek ve hırkalarını alır. Hem de kızına ve damadına bohça hazırlar. Kızının doğumdan sonra ihtiyaç duyacağı kıyafetler hazırlanır. Tüm bunlar saten ya da ipek bohçalar içine yerleştirilir. Bohçanın üstüne de gramis diye tabir edilen ve on çeyrek bedeline tekabül eden büyük altın, çatal iğne ile takılır ve kızının evine götürülür (KK. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10).

Günümüzde doğacak bebeklerin cinsiyetini öğrenme imkânı vardır. Alınan eşyalar da cinsiyete göre belirlenmektedir. Eski dönemlerde cinsiyetin bilinmesi tahminden öteye geçmediği için kıyafetler her iki cinsiyete göre hazırlanır hatta daha çok ara renkler tercih edilir. Beşik tahtadan yaptırılırken, ihtiyaç duyulacak tüm kıyafetler ve bebek bezleri evde kendileri tarafından dikilir. Dikilen eşyalar üzerine çeşitli motifler işlenerek kıyafetler süslenir (KK. 4,5,9,10).

Babaannenin ilk torun için vazifesi göz aydın yatağını yaptırmak, ikram edilecek lokum, lohusa şerbeti gibi ihtiyaçları hazırlamaktır (KK. 1,2,9,10).

Günümüzde bebeklerin doğmadan evvel cinsiyetleri öğrenildiği için hazırlıklar buna göre yapılır. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de bebeğin çoğu eşyası kız annesi tarafından hazırlanır. Anne adayları özençleri ve imkânları dâhilinde gerekli gördükleri eşyaları alırlar. Toplumda çekirdek aile düzeni olduğu ve kayınvalide yanında yaşamamanın tamamen bittiği Kütahya merkezde yaşayan yerli ailelerde eskiye nazaran geleneksel hazırlıklar yapılmamaktadır. Daha çok gösteri ve özendirmeye dayalı olan ve bizim kültürümüzle örtüşmeyen baby shower partileri, hamile albümleri, özel doğum sonrası kıyafetleri hazırlanıp bunlar sosyal medyada paylaşılmaktadır.

2. Doğum

2.1. Doğum Esnası

Doğum, sancıların gelmesi ile başlar. Eski dönemlerde doğumlar evde, mahalle ebeleri tarafından yaptırılır. Mahallenin yaşlı ve tecrübeli kadınları da doğuma yardım için gelirler. Doğum için gerekli malzemeler hazırlanır. Su kaynatılır, temiz çarşaf serilir.

Eskiden hastanede doğum yapmak ayıp sayılır (KK. 1,2,3,4,7).

Doğumun başladığı anneye ve bebeğe nazar değebilir ya da doğum güç olur kaygısı ile herkese söylenmez (KK. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10).

Bebek doğduktan sonra bebeğin eşi anne rahminden çıkartılır. Ayak değmedik bir bölgeye gömülür (KK. 9,10).

2.2. Göbek Kordonunun Kesilmesi - Saklanması ve Bebeğin Müjdelenmesi

Doğumun sağlıklı gerçekleşmesinin ardından babaya, dedeye müjde verilir. Müjdeyi veren kişi muştuluk adı verilen hediye ister. Babanın ve dedenin imkânları dâhilinde bu hediye altın, para ya da o dönem için ihtiyaç sayılan bir nesne olabilir.

Ebe, bebek doğduktan sonra kordonunu temiz bir makasla ya da jilet ile keser. Göbek bağı, en az dört parmak uzunluğunda kesilip sıkıca bağlanır (KK. 3,4,9,10).

Bebeğin doğumundan bir hafta on gün sonra göbek bağı kuruyarak düşer. Bebeğin göbek bağına konulduğu yer ile bebeğin geleceği arasında bağlantı kurulur. Bebeğin ileride yüksek mevkilere gelmesi için evin çatısına atılır, evine bağlı ve evcimen olması için evin içinde bir sandığa konular, eğitimi olsun diye okul bahçelerine gömülür, dinine bağlı bir karakterde olması talebi ile cami bahçesine gömülür. Olmasını istediği bir meslek varsa örneğin doktor, hemşire, öğretmen çalışılan kurum neyse oranın bahçesine gömülür (KK. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10).

Doğumu yaptıran ebeye, para, altın, kıyafet, basma, ayakkabı, havlu, tavuk, yumurta gibi hediyeler verilir, ya da içerisinde patik, şalvar takımı, dane, seccade gibi eşyaların bulunduğu bohça verilir. Ebeye verilecek hediye ailenin maddi durumu ve doğan çocuğun cinsiyeti ile de bağlantılıdır. (KK. 3,8,9,10).

Günümüzde doğumlar hastanelerde sağlık uzmanlarınca yapılmaktadır. Bebeklerin cinsiyeti daha önceden bilindiği için doğumhane kapısında bekleyen aile efradına doğumun nasıl geçtiği, anne ve bebeğin sağlığı hakkında bilgi verilmektedir. Bilgilendirme işini hastane görevlileri yaptığı için müjdelik almaları da hastane kuralları çerçevesinde yasaktır. Göbek bağı kurduktan sonra aile tarafından ilerideki sağlık sorunlarına karşı kullanılması için saklatılmaktadır. Göbek bağına kesilmesi, saklanması ve doğumun müjdelenmesine dair geleneksel unsurlar yerini modern ve tıbbi uygulamalara bırakmıştır.

3. Doğum Sonrası

3.1. Bebeğin ve Annenin Giydirilmesi - Bebeğe İlk Gıdanın Verilmesi

Doğumdan sonraki evrede annenin lohusalığı başlar. Başında bulunan ebe ve diğer büyükler tarafından annenin vücudu temizlenir ve lohusa kıyafetleri giydirilir. Doğum ile birlikte bebek dünyaya gözlerini açar, anne içinse yeni bir dünya başlar.

Doğumdan hemen sonra bebeğin bedeni temiz nemli bez ile silinir. Üşümeden hemen giydirilir. Altına bezi bağlanır annenin kucağına verilir. Kıyafetlerin renkleri cinsiyete göredir. Kız ise pembe, erkek ise mavi renkli giysiler giydirilmiştir. Yaz da olsa kış da olsa bebek “kuş kanadında yel alır” inancı ile patiği, eldiveni, şapkası, yeleşti kundaklanmadan önce giydirilir (KK. 1,3,7,9).

Bebek kolları ve bacakları dümdüz yapıldıktan sonra vücudunun ileride dik ve düz olması, uyku esnasında elini ayağını oynatarak kendisini uyandırmaması ve üşümemesi için sıkıca kundaklanır (KK. 3,4,8,9).

Bebek anneden sonra ilk kez kayınvalidenin kucağına verilir. Babaanne besmele ve dua ile kucağına alır. Bebeğe ilk gıdanın verilmesi Kütahya’da “ağız açma” olarak tabir edilir. Bebeğin ilk gıdası zezem suyu, hurma püresi gibi kutsiyeti olan yiyeceklerdir. Ağızı açan kişi de önemlidir. Ailenin yakın çevresinde huyu temiz, ahlakı güzel ve iştahı yerinde olan kişilere bu vazife verilir. Hem huyunun hem de iştahının bebeğe geçeceği inancı ile ağızı açan kişi önemlidir (KK. 2,7,8).

Bebeğin tatlı dilli olması için ağzına bal sürülür. Kundak sarılığı olmaması için limon damlatılır. Bebeğin ağzına okumuş ve dinine bağlı biri olması için Kur’an-ı Kerim değdirilir ya da tozu yalattır (KK. 9,10).

Günümüzde doğumlar hastanede yapıldığı için bebek doğumhanede ebeler tarafından giydirilmektedir. Bebeğin cinsiyeti önceden bilindiği için giydirilen giysinin rengi cinsiyet ile uygundur. Annenin temizlenmesi ve giydirilmesi de ebeler tarafından yapılmaktadır. Bebeğin kundaklanarak uyutulması da son bulan uygulamalar arasındadır. Bebeğin ilk gıdası ise sorun olmaması durumunda, ek gıdaya geçinceye kadar anne sütüdür. Teknolojik gelişme ve tıbbi bilginin artmasına rağmen ağız açmaya dair pratiklere günümüzde de rastlanmaktadır.

3.2. Lohusalık- Al Basması- Kırk Basması - Çarpması

Doğumdan kırkın çıkmasına kadar geçen sürede yeni doğum yapmış kadınlara lohusa denilmektedir. Yörede lohusa kadınların mezarlarının kırk gün boyunca açık olduğuna inanılır. Bu inanç çerçevesinde kırk gün boyunca onların iyi beslenmelerine, iyi uyumalarına dikkat edilir. Mümkün mertebe yalnız bırakılmazlar. Bırakılırlarsa, al karısı ve albastı olarak isimlendirilen kötü ruhun lohusa kadınlara musallat olacağına inanılır (İnan, 1987: 291). Bu ruh lohusa kadının ve çocuğun kırk gün içerisinde hastalanmasına hatta ölmesine neden olur (Artun, 2014 : 303; Çevirme & Sayan, 2005: 68). Yörede al basmasına dair genel kanı da lohusa kadının uyku esnasında nefessiz kalması ve birinin onu boğduğunu hissetmesidir. İki lohusa kadının aynı ortamda bulunmaması gerekir. Böyle durumlarda birbirlerinden zarar görmemek için üzerlerinde bulunan iğne, düğme, boncuk gibi nesnelere değışilir. Kırk çarpmasına kırk basması da denilir.

Al basmasını diye annenin başına doğumdan hemen sonra kırmızı kurdele ya da kırmızı taç takılır (KK. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10).

Anne kırk gün boyunca evde yalnız kalmaz. Yalnız bırakılırsa al karısının onları boğacağına inanılır. Eski dönemlerde kayınvalide ile birlikte yaşadığı için lohusalarda da bu durumdan korunmuş olur. Anne ve bebeğin bulunduğu odaya, bebeğin altına bıçak, yastığın başucuna Kur’an-ı Kerim ve muska koyulur. Bebek beşğinden besmele ile kaldırılıp besmele ile yatırılır. Kötü ruhların musallat olmaması için lohusa kadın ocak başına oturtulmaz. Lohusa kadının yattığı

odanın kapı arkasına çalı süpürgesi koyulur. Süpürgeyi kadını fena ruhlardan koruduğuna inanılır. Lohusanın üzerine kapı kapatılmaz (KK. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10).

İki kırklı kadın aynı ortamda bulunursa bebekleri zayıflar ve huysuzlaşır. Hatta bacakları çapraz olur. Kırk çarpması olan çocuklar nefesi kuvvetli olan ocaklara götürülerek okutulur, küllü su ile yıkanır ve kullanılan su daha sonra dört yol ağzına dökülür (KK. 9,10).

Kırkı çıkmamış anneler başka lohusa kadınlar ile karşılaşmasın diye kırk gün boyunca düğün ve cenaze evlerine götürülmez. Kendisi gibi kırkı çıkmamış birisi ile karşılaşırsa üzerindeki herhangi bir nesnenin yerini değiştirmesi gerekir (KK. 2,3,6,7).

Kırk çarpmasına uğramış lohusa kadının bu durumdan kurtulması dua ve muska ile olur (KK. 2,10).

Günümüzde de lohusalık döneminde anne ve bebeğin sağlığına dikkat edilmektedir. Annenin kendini iyi hissedene kadar dinlenmesi tıbbi açıdan da gereklidir. Sağlığa kavuşmak için yapılan bu uygulamalar içerisinde al basması ve kırk çarpmasına dair inanç ve pratikler bulunmamaktadır. Aksine annenin ve bebeğin iyi olması durumunda normal hayatlarını aksatmadan bir an önce toplum içerisine karışıp sosyalleşmeleri yönünde davranışlar sergilenmektedir. Doğumdan sonra annenin vitamin, mineral ve protein eksiklikleri giderildiği için doğum sonrası bunalımları daha çabuk atlatılmaktadır. Toplumun, çekirdek aile yapısı nedeni ile doğum yapan kişilerin başında aile büyükleri bekleme de özellikle anneanneler, doğum yapan evlatları iyileşip bebeğe bakabilecek hale gelinceye kadar yardımcı olurlar.

3.3. Bebeğe İsmi Verilmesi

Türk kültüründe çocuğa verilen ismin onun kaderini etkileyeceği inancı mevcuttur. Bu doğrultuda çocuklara isim verilirken ayrı bir özen gösterilmiştir (Türktaş, 2019: 36). Ailelerin evlatları için seçtiği isimler onların kaderlerinin belirlerken diğer taraftan da ailelerin dünya görüşleri, sosyal çevreleri, dini anlayışlarını yansıtır. Günümüzde çekirdek aile yapısında çocuğa verilecek isimler anne ve baba tarafından belirlenir. Hatta aradaki anlaşmazlıklar nedeni ile çocuklara çift isimler verilir. Eski dönemlerde ise bebeğin isminin ne olacağına aile büyükleri karar vermişlerdir. Bu isim daha önce vefat etmiş dede ya da nenelerin isimlerinden seçilir. Genellikle kız ise büyük kayınvalidenin adı erkek ise dedelerin adlarından biri verilir. Anne isim konusunda söz sahibi değildir.

Çocuğun ismi evin büyüğü ya da camii imamı tarafından kulağına ezan okunarak koyulur. Çocuğa isim vermek için uzun süre beklenmez. Aksi takdirde bebeğin inatçı bir karaktere sahip olacağı düşünülür (KK. 3,5,9,10).

Kız evladı olanlar erkek çocuk, erkek evladı olanlar ise kız çocuğu istemektedir. Toplum içerisinde genel kanı “Allah’tan sağlıklı ve hayırlısı” şeklindedir. Ama bir taraftan da bir sonraki evlatlarının aynı cinsten olmaması için Döndü, Döne isimleri koyulur (KK. 1,2,3,6).

Bir daha çocuk sahibi olmak istemeyen aileler son doğan çocuklarına Soner, Dursun, Durmuş, Songül, Yeter gibi isimler verirler. Bir önceki doğumunda bebeğini kaybeden aileler son doğan çocuklarına genellikle Yaşar ismini koyarlar. Arife ya da bayram gününde doğan çocuklara kız ise Arife, Erkek ise Ramazan ya da Bayram gibi isimler verilir (KK. 5,7,8,9,10).

Çocuk sahibi olamayan çiftler, türbe ziyareti neticesinde evlat sahibi oldularsa bebeklerine türbede yatan şahsın adını koyarlar (KK. 10).

Verilen isimlerin Kur’an-ı Kerim’de geçmesine dikkat edilir (KK. 1,3).

İsmi konulacağı zaman ve mevlidinde bebeğe beyaz kıyafetler giydirilir (KK.1,2,3,4,5,6,7,8,9,10).

3.4. Göz Aydın Ziyaretleri

Doğumdan hemen sonra göz aydın ziyaretleri başlar. Başta yakın akrabalar olmak üzere eş, dost, komşular doğu evine ziyarete gelirler. Gelirken yanlarında süt, yoğurt, bisküvi, meyve gibi hasta ziyareti için uygun olan ihtiyaç duyulacak nesnelere götürürler. Günümüzde de bu ziyaretler aynı şekilde devam etmektedir. Doğumun gerçekleştiği gün yakın akrabalar hastaneye gider. Anne daha kendine gelmeden göz aydın ziyareti başlar. Bir taraftan bebeği doyurma telaşı diğer taraftan gelenler ile sohbet etme zarureti günümüzde doğum yapan kadınları en fazla yoran uygulamalardandır.

Doğumdan birkaç gün sonra göz aydın ziyaretleri başlar. Bu ziyaretler hasta ziyareti gibi kısa tutulur. Maksat aileyi tebrik etmek, sevinçlerini paylaşmak ve bebeği görmektir. Göz aydın ziyareti için evin misafir odasına lohusa yatağı yapılır. Doğum yapan kişi burada yatar. Gelenler hem anneyi hem de bebeği görür. Lohusa yatağını kayınvalide yapar. Gelinin çeyizinde olan dantelli örtüler serilir. Göz aydına gelenlere lohusa şerbeti ikram edilir. Ailenin maddi durumu iyi ise misafir ikramına ve temizliğe yardımcı olması için kadın çağrılır (KK. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10).

3.5. Doğu Yatağı ve Doğu Mevlidi

Kütahya doğu merasimlerinin olmazsa olmazları arasında doğu yatağı gelmektedir. Annenin kendisini iyi hissetmesinden sonraki aşama doğu yatağının hazırlanması ile doğu ziyaretlerinin başlamasıdır. Kütahya Osmanlı Devleti zamanında şehzade şehri olması sebebi ile giyimden yemeğe, düğünden nakışa pek çok alanda saray kültürünün ihtişamına dair izleri görmek mümkündür. Doğu yatağı daha çok merkezde yaşayan yerli aileler tarafından ve genellikle ilk çocuklara yapılmaktadır (Er, 2018: 1285). Doğu yatağı hazırlanırken sandıklarda bekletilen en değerli gümüş ve sim sarmalar, bohça ve perdeler, yatak örtüleri, iğne oyalı tülbentler kullanılır (Özker, 1997: 47). Gözaydın ziyaretlerinin bitmesine müteakip doğu yatağı yapılır. Yatak yapılırken kız annesi bebek çeyizini getirir. Yatağın yapılmasının içerdiği mesaj misafir kabul ediyoruz manasındadır (KK. 5,13).

Geçmişte doğu yatağı yapılacağı gün bütün eşe dosta haber verilir. Kayınvalide o güne özel yemekler hazırlar. Yatağa el işlemeli baş tülbentlerinden, çevre ve uçkurlardan, kurbağa, fare, yılan, kelebek ve güneş şekilleri yapılır. Güneş eve doğan bereketi, yılan sağlığı temsil ederken sıçan ve fare ise nazardan korunmayı sağlamaktadır. Kurbağa şeklini vermeden evvel kumaşın içine çörek otu ve üzerlik otu koyulur (KK. 1,3,10,11,12,13).

Yatağın yapılmasında kullanılan işleme oranı, işlemlerin ağırlığı ailenin ve aile efradının varlık durumunun da göstergesidir. İşlemlerin yanı sıra yatağın üst kısmının ortasına incili tuğra ya da elmas asılır (KK. 5,11,12).

Yatak evin en geniş, misafirlere en fazla alabilecek yerine kurulur ve kırk gün boyunca burada kalır. Doğum yapan kadın taht gibi yüksek ve ihtişamlı olan bu yatağa lohusa kıyafetlerini giyerek oturur. Gelen misafirlere ikramlar yapılır. Lokum, lohusa şerbeti ve arkasından da kahve ikram edilir. Bebek kız ise fıstıklı, erkek ise fıstıklı lokum dağıtılır (KK. 1,2,3,4,5).

Doğu hediyesi olarak evvela babaanne önce göz aydın takısı sonra da bebeğin cinsiyetine göre altın, bilezik, sıralı inci, elmas yüzük takar. Altının çeyrek, yarım ya da tam olmasını belirleyen unsur maddi olanaklarıdır. Kız annesi ise yaptığı bebek çeyizine ilave olarak evladının ilk çocuğuna gramis altın takar.

Doğu ziyaretine gelenler yakın akraba ise takım yemek olarak tabir edilen et, pilav, çorba, börek ve dolmadan oluşan yemek getirirler. Bu yemekler hep birlikte yenilir. Gitmeden hediyelerini takdim ederler. Eskiden tekstil ürünleri bu derece yaygın olmadığı için daha çok altın takılmaktadır. Altının gramını ise akrabalığın yakınlık derecesi belirlemektedir. Hediye olarak

verilen altınlar doğu yatağı üzerinde bulunan doğu yastığı şeklinde tabir edilen ve bu iş için hazırlanmış küçük bir yastığa iğnelenir (KK. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10).

Gelen altınları bebeğin annesi almaz. Kayınvalide torunu için saklar. Gelen altınların çoğu onun daha önce götürdüğü aileler tarafından takıldığı için ve aynı zamanda birlikte yaşandığı için bu olay normal karşılanır (KK. 3).

Doğu ziyaretleri ve kırkların çıkmasından sonra evde isteyen aileler mevlit okutur. Mevlide doğuya ve göz aydınına gelen kişiler çağrılır (KK. 5,12).

Günümüzde maddi olanakları müsait olanlar diğer çocuklarına da yatak yaptırırlar. Yatak yüksek bir zemin üzerine etrafına dört direkli bir iskelet konularak yapılmaktadır. Eski dönemlerde bu direkler ahşaptan olurken günümüzde metal çerçeve kullanılmaktadır (KK. 1,12).

Kurulan iskeletin üzerine işlemeli kumaş ile kaplanır ve boğum verilir. Bohça, iğne oyası ve işlemeli diğer örtüler ile süslenir (KK. 5,11,12,13).

Anneanne bebek çeyizi denilen beşik, uyku takımı (yorgan, battaniye, yastık kılıfı), zıbınları, dış kıyafetleri ve kışlıkları yapmak ile mesuldür. Kız annesi doğu yatağı yapılırken kahve ve şeker de getirir (KK. 1,2,3,8,9,10).

Günümüzde göz aydın ziyaretlerinin bitmesinden sonra doğu ziyareti başlar evi müsait olanlar ve doğu mevlidini evde okutacaklar doğu yatağını evine kurdurmaktadır. Belli bir süre yatak evde kalır. Mevlidi salonda okutacaklar o gün için doğu yatağını salona kurdururlar.

Günümüzde doğu yatakları bu işi meslek edinmiş nakış ustaları tarafından yapılmaktadır. Eskiden sosyalleşme vesilesi olan yatak yapma toplantılarına günümüzde rastlamak imkânsızdır. Yatağın yapımında kullanılan malzemeler her evde olabilecek türden değildir. Bu işin ustaları yatağın yapımında kullanılacak gerekli eşyayı yanında getirir (KK. 11,12,13).

Evde kurulan yatağa anne her zaman çıkmaz sadece mevlit okutulursa o zaman çıkar. Düğün salonunda kurulan yatak birkaç saatliğinedir ve anne buraya ağır elbiseleri ile çıkıp oturur. Bebeğe doğu hediyesi olarak sadece yakın çevre altın takar. Diğer eş dost bebek için ihtiyaç olabilecek kıyafetler getirirler (KK. 8,11,12,13).

Eve doğu için gelen misafirlere önce lokum ve lohusa şerbeti ikram edilir. Daha sonra gelen misafirin yakınlık durumuna ve sayısına göre kek, börek, pide tatlı ikramlarında bulunulur. Düğün salonunda yapılan mevlitler ya pideli ya da yemeklidir. Kapıdan içeri girenlere doğu hatırası küçük hediyeler kolonya ve lokum ikram edilmektedir. Mevlit esnasında lohusa şerbeti ikram edilir. Mevlit bitince de yemek ikramı yapılır ve misafirler uğurlanır. Düğün salonlarının yanı sıra her daim yatakların kurulu vaziyette bekletildiği Kütahya konakları da mevlit okutmak için sıklıkla tercih edilen yerler arasındadır.

3.6. Kırklama - Kırk Uçurma

Annenin ve bebeğin doğumdan sonraki kırk günlerinin dolmasının ardından kırklanma adı verilen banyo yapılır. Kız çocukları eksik olur diyerek onların kırklanması otuz sekizinci günde gerçekleştirilir. Eski dönemlerde banyo imkânı, evlerin ısıtma sorunu, doğum yapan kişinin bedeninin yorgunluğu, kırk gün boyunca mezarlarının açık olduğu ve vücudu daha da zayıf düşerse kırk basmasına uğrayabileceği korkusu ile tam manada doğum banyosunun yapılmasını her zaman mümkün kılmamaktadır. Kırkinci gün hem bebek hem de anne açısından tehlike arz eden dönemin bittiğinin göstergesidir. Kırklama ile anne ve bebek bedenen toparlanmış, kendisine zarar verebilecek olan ruhların şerrinden kurtulmuş olur. Kırk uçurma ise ilk kırk günün dolması ve kırklanmanın ardından bebeğin ve annenin sokağa çıkmaya başlanmasıdır. Kırkı çıkan bebek anneannesinden ve yakın çevresinden başlayarak ev ziyaretlerine gider. Bu gezmeler hem bebeğin

hem de annenin kritik dönemi atlattığını gösterir. Yapılan bu ziyaretlere yörede kırk uçurma denilir.

Kırklama suyu hazırlandıktan sonra bebek yıkanmadan evvel beşer beşer kırka kadar sayılır. Bebeği yıkayacak olan kişi her beş sayıda avuç içi ile suya dokunur (KK. 1,2,3,10).

Bebeğin kırklanması genellikle anneanne ve babaanne ile yapılır. Bebeğin suyuna kırk tane küçük yıkanmış taş ve altın yüzük atılır (KK. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10).

Kırklama suyuna yüzük ve taşın yanında kilit ve anahtar da atılır. Vücuduna ve başına kırk tas su dökülür. Bebeğin kırklanması bittikten sonra anne de kalan suyu arttırarak kendini kırklar (KK. 2,8,9).

Bebeğin kırklanması için hazırlanan su, ılistirinin (süzeğinin) üzerinden bebeğin vücuduna üç defada dökülür (KK. 9).

Bebeğin kırklama suyuna altın, gümüş, bozuk para gibi madeni nesnelere koyulur. Güzel kokması için gül yaprağı atılır (KK. 6,7).

Kırk uçurma ziyareti anneanneden başlar. Birlikte yemek yenilir. Bebeğe hediyeler verilir. Daha çok aile bireylerinin sayısı kadar yumurta verilir. Bebek ve ailesi hediye vermeden uğurlanırsa evi sıçanların basacağına inanılır. Bebeğe doğuya gelen ailelere iade-i ziyaret yapılır. Bu ziyaretlerde yumurtanın yanı sıra kıyafet, bebek mama kapları hediye olarak verilir. Kırk uçurmanın ardından bebek ve anneye sokağa çıkma serbestliği başlamış olur (KK. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10).

Saçları beyazlayana kadar ömrü olması için bebek evden çıkarken saçına un serpilir (KK. 1).

Günümüzde yıkamak için ilk kırk gün beklenmez, bebeğin göbek bağının düşmesinden sonra ilk banyosu yaptırılır. Hatta her gün yıkanması rahat uyuması ve hızlı sağlıklı gelişmesi açısından önemlidir. Anne de ilk banyo için kırkinci günü beklemeyiz. Hatta anne sütünün hemen gelebilmesi için doktorlar tarafından duş alınması önerilir. Evlerin sıcak olması, sıcak suyun sürekliliği, annelerin bilinçli olması gibi dönemin sağladığı imkânlar geleneğe dair pratiklerin farklılaşmasını sağlamıştır. Kırklama uygulaması günümüzde de halen yapılmaktadır.

4. Doğum Öncesi, Esnası ve Sonrasına Dair Yörede Nazara Karşı Söylenen Tekerlemeler - Deyimler, Atasözleri ve Temenni İçeren Sözler - Ninniler

Hamileliğin başlamasından itibaren hamile kadına ve bebeğe nazar değmesinden korkulur. Buna sebep olabilecek kem göz ve sözden kaçınılır. Yeni doğan bebek herkese gösterilmez. Özellikle regli döneminde olan kadınlar bebeğe bakarlarsa bebeğin yüzünde lekeler çıkacağına inanılır. Kem gözü kuvvetli olduğuna inanılan kişilerin yanında bebeğin hiç uyumadığından ve yemediğinden bahsedilir. Hatta bebek, onlar fark etmeden çimdiklenerek ağlatılır. Bebekler sevilirken nazar değmemesi için “çikin”, “çelimsiz”, “köpek eniği” gibi tabirler kullanılır. Eve misafir gelip gittiğinde bebekte ağlama ve uykusuzluk olursa üzerlik otu yakılarak evin her köşesine şu tekerlemeler söylenerek gezdirilir.

Üzerliğim üzersin,
Her evleri gezersin,
Nazarları bozarsın,
Altmış yetmiş,
Çıkmış gitmiş,
Üstüne söyleyen,
Kahpeler, yalıklar,

Adamsa daş.....dan,
Kadınsa memelerinden,
Çatlasın gitsin (KK 1,2,3,4,8).
Aynı tekerlemenin versiyonları ise şöyledir:
Üzerliksin nazarlıksın,
Her dertlere devasın,
Ak göz, kara göz,
Mavi göz, yeşil göz,
Hangisinin nazarı değmişse onları boz (KK. 1,8,9).

Elemtere fiş,
Kem gözlere şiş,
Üzerlik çatlasın,
Nazar eden patlasın,
Üzerlik havasın,
Her dertleri savasın,
Ak göz, kara göz,
Mavi göz, ela göz,
Üstümüze söyleyen kullar,
Bozulsun nazarlar (KK. 6.7.10).

Kaynak kişilerin aktardığı deyim, atasözü ve temenni içeren sözler şunlardır:
Tatlıyı yiyen atlıyı doğurur (KK. 2,3,4).
Gelen kovulmaz doğan boğulmaz (KK. 1,9,10).
Et yumağı büyümeden ip yumağı ele alınmaz (KK. 1).
Çocuk olan evde dedi kodu olmaz (KK. 1,8).
Evladın tahtını yaparsın, bahtını yapamazsın (KK. 5,2).
Seversen oğlanı sev, kız kendini sevdire (KK. 6,9).
Kız doğdu (KK. 10).
Adam olacak çocuk b.kundan belli olur (KK. 2).
Yok büyümez, çöp büyür (KK. 1,5,6).
Allah düz kurtarsın (KK. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10).
Eli ayağı düz olsun (KK. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10).
Allah bağışlasın (KK. 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10).
Ayağı uğurlu, başı devletli olsun (KK. 6,7,9,10).

Beşiğini sallarım,
Düşmesin yavrum bağlarım,
Babası nerde kuzumun,
Gitti gelmedi ağlarım (KK. 1,8,9).

5. Sonuç

Toplum ve aile bireyleri açısından önem arz eden ve mutluluk kaynağı olan doğum ile ilgili Anadolu'nun pek çok yerinde olduğu gibi Kütahya'da da uygulamalar mevcuttur. Şehrin tarihi dokusundan kaynaklı oluşumlar sancak beyliği olmasının getirdiği ihtişam şehrin sosyal yaşantısında doğuma dair uygulamalar da dâhil olmak üzere pek çok alana tesir etmiştir. Yapılan pratiklere baktığımızda eski Türk inanç sistemine dair uzantılar, İslâmi kisve ile varlığını sürdürmeye devam etmiştir.

Kötü ruhlardan kaynaklandığına inanılan pek çok hastalık modern tıbbın tedavi usulleri sayesinde iyileştirilmektedir. Çocuğu olmayan kadınlar önce modern tıbbın sağladığı hizmetler ile tedavi olmaktadır. Aldıkları tedavi onları çocuk sahibi yapamıyorsa son çare olarak yatır ve türbe ziyaretinde bulunmakta, dinsel ve büyüsel uygulamalara başvurulmaktadır. Bebeğin cinsiyeti önceden öğrenildiği için bu yöndeki uygulamalar günümüzde yok denecek kadar azdır. Hamilelik dönemi kaçınmalar ise kısmen devam etmektedir. Özellikle bebeğin ruh gelişimi üzerinde etkili olacağına inanılan Kur'an-ı Kerim dinletme, hamilelik süresince yalan söylememe, haram olduğunu düşündüğü gıdalardan uzak durma ve insanları küçümsememeye dair uygulamalar devam etmektedir.

Doğum öncesi hazırlıkları daha çok çekirdek aile yapısına uygun olarak anne ve baba tarafından yapılmakta, ihtiyaç duyulduğunda aile büyükleri maddi ve manevi açıdan yardımcı olmaktadır. Bebek çeyizi uygulaması kısmen devam etmektedir. Doğumlar hastanelerde bu işin uzmanı olan sağlık ekipleri tarafından yapılmakta anne ve bebeğin mümkün mertebe hastalanmamasına özen gösterilmektedir. Annenin ve bebeğin sağlıklı olması, olamadığı zamanlarda bunun tıbbi izahının olması al basması inancının kaybolmasına neden olmuştur. Buna rağmen pek çok lohusa kadına doğumdan çıkar çıkmaz al taç takılır ya da al tülbent bağlanır. Bebek yastıklarının altında hem bıçak hem de Kur'an-ı Kerim bulunur. Kırk çarpmasına dair uygulamalar yerini modern çağın bilimsel tedavilerine bırakmıştır. İsimler verirken karar merci olan kayınvalide ve kayın pederin yerini bu işin bedensel ve ruhsal her türlü sıkıntısını çeken anne ve babalar almıştır.

Göz aydın ziyaretleri ve doğu yatağına dair uygulamalar ise güncellenerek varlığını devam ettirmektedir. Evlerin yerini salonlar, yatak yapan eş dost ve akrabanın yerini ise bu işi meslek edinmiş nakış ustaları almıştır.

Bebek ve anne kendini iyi hissettiği anda hayata karışmakta ve ilk banyosunu yapmak için kırkinci günü beklememektedir ama kırklama ve kırk uçurmaya dair pratiklerde yapılmaya devam etmektedir. Ninni söyleme geleneği kısmen devam etse de annelerin meşguliyetinden dolayı elektronik ortamlardan dinletilmektedir.

Kütahya merkezde doğum öncesi, esnası ve sonrasına dair uygulamalar modern çağın getirdikleri yeniliklere paralel olarak ve kendini güncelleyerek varlığını kısmen de olsa sürdürmeye devam etmektedir.

Kaynakça

Araz, R. (1995). *Harput'ta eski türk inançları ve halk hekimliği*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

- Artun, E. (2004). Halk kültüründe değişim, halk kültüründe değişim. *Uluslararası Sempozyum Bildirileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kocaeli Üniversitesi, 5*, 57-71. Kocaeli: Motif Halk Oyunları Eğitim ve Öğretim Vakfı Yayınları.
- Artun, E. (2006). *Halk kültürlerinin gelecek kuşaklara taşınması Adana halk kültürü*. Adana: Ulusoy Matbaacılık.
- Artun, E. (2014). *Ansiklopedik halk bilimi/halk edebiyatı sözlüğü*. Adana: Karahan Kitapevi.
- Boratav, P. N. (2013). *100 soruda türk folkloru*. Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Çevirme, H., & Sayan, A. (2005). Al karısı inanmaları ve bilim. *Milli Folklor Dergisi, 9(65)*, 67-72.
- Ekici, M. (2006). *Halkbilgisi (folklor) derleme ve inceleme yöntemleri*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Er, B. (2018). Kütahya ilinde doğu ve sünnet yatağı hazırlama geleneği. *Ulakbilge, 6(28)*, 1281-1297.
- İnan, A. (1987). *Makaleler ve incelemeler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kadirzade, K. İ. (2005). *Âdetler inançlar ve Türklerin soy kütüğü meselesi*. (A. Doğan, Çev.). Ankara: Akçağ Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2005).
- Kalafat, Y. (2012). *Azerbaycan, İran, Anadolu, Irak halk inançları hattı*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Kütahya Ansiklopedisi. (1999). *Kütahya ansiklopedisi*. Kütahya Belediyesi Kültür Yayınları.
- Kütahya Belediyesi. (2001). *21. y.y. başlarında Kütahya*. Kütahya: Ak Ajans Basım Yayın Gazetecilik ŞTİ.
- Örnek, S. V. (1995). *Türk halk bilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Örnek, S. V. (2000). *100 soruda ilkelerde din, büyü, sanat, efsane*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Özker, M. (1997). *Kütahya geleneksel düğün giysileri ve el işlemleri*. Ankara: Turizmi Geliştirme Vakfı Yayını.
- Taş, H. (2002). *Bursa folkloru, Bursa ili gelenek ve görenekleri üzerine karşılaştırmalı bir araştırma*. Bursa: Gaye Kitapevi.
- Türktaş, M. M. (2019). Türklerde ad verme ile ilgili bazı tespitler. *Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilim Araştırmaları Dergisi, 7(17)*, 34- 44.

EKLER**EK 1: Kaynak Kişi Bilgi Tablosu**

KK. No	İsimlerin İlk Harfleri	Cinsiyeti	Yaşı	Eğitim Durumu	Mesleği	İkametgâh Adresi
KK.1	G.B.	Kadın	70	Lise	Ev hanımı	Kütahya
KK.2	E.Ö.	Kadın	71	Lise	Emekli	Kütahya
KK.3	S.G.	Kadın	76	İlkokul	Ev hanımı	Kütahya
KK.4	F.K.	Kadın	83	İlkokul	Ev hanımı	Kütahya
KK.5	Ş.S.	Kadın	78	İlkokul	Ev hanımı	Kütahya
KK.6	L.Ö.	Kadın	63	Ortaokul	Ev hanımı	Kütahya
KK.7	M.T.	Kadın	71	İlkokul	Ev hanımı	Kütahya
KK.8	B.B.	Kadın	55	Lisans	Emekli	Kütahya
KK.9	U.B.	Kadın	85	İlkokul	Ev hanımı	Kütahya
KK.10	G.Ö.	Kadın	76	İlkokul	Ev hanımı	Kütahya
KK.11	C.D.	Kadın	48	Lisans	Kütahya Olgunlaşma Enstitüsü El Sanatları Bölümü Nakış Öğretmeni.	Kütahya
KK.12	H.T.	Kadın	49	Lisans	El Sanatları Ve Nakış Ustası	Kütahya
KK.13	G.Ç.	Kadın	38	Lisans	Kütahya Olgunlaşma Enstitüsü El Sanatları Bölümü Nakış Öğretmeni.	Kütahya

EK 2:

Resim 1: *Eski Dönemlere Ait Evde Yapılan Doğu Yatağı Örneği*

Resim2: *Nakiş Ustası Hatice Tabakoğlu'nun Sanat Evinden Eski Dönemlere Ait Ön ve Yan Tarafına İncili Tuğra Asılmış Doğu Yatağı Örneği*

Resim 3: *Kütahya Olgunlaşma Enstitüsü'nün Sergi Salonunda Yer Alan İçerisinde Farklı Pek Çok Desenin ve İçi Çörek Otu Dolu Kurbağa Figürünün Bulunduğu Doğu Yatağı Örneği*

Resim 4: *İnci Bebeğin Doğu Yatağı Örneği*

Resim 5: Hilal Bebek ve Annesinin Doğuş Çeyizi İle Birlikte Çekilmiş Doğuş Yatağı Örneğı

Resim 6: Salih Bebeğın Salona Kurulan Doğuş Yatağı Örneğı

Resim 7: *Bebek Çeyizi ve Altın Yastığının Bulunduğu Doğu Yatağı Örneği*

